

BİBLİYOGRAFYA

TÜRK KÜTÜPHANELERİNİN GELİŞMESİNDE ÜNİVERSİTEDEKİ KÜTÜPHANECİLİK ÖĞRETİMİNİN ROLÜ

**Türk Kütüphanelerinin gelişmesinde
Üniversitedeki Kütüphanecilik Eğitimi-
nin Rolü** (Ankara; Güven Basımevi,
1960). 27, 18 s.

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün «Kütüphanecilik Enstitüsü» olarak yurt hizmetine girişinin 5 inci yıldönümü dolayısıyla 22 Kasım 1959 Pazar günü Fakülte Abdülhak Hâmid Salonunda bir kutlama töreni yapılmış ve buna zamanın Millî Eğitim Bakanı, bakanlık ileri gelenleri, Üniversite Rektörü, fakülte öğretim üyeleri ve Ankara kütüphanecileri ile Enstitü öğrencileri katılmışlardı (1). Akademik bir toplantı mahiyetinde olan bu törende, sırasıyla Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürü **Aziz Berker**, Millî Kütüphane Müdür vekili **Dr. Müjgân Cunbur**, Millî Savunma Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Kurulu Başkanı **General - Yüksek Mühendis Fuat Ulug**, Enstitü mezunlarından ve Atatürk Üniversitesi asistanlarından **Özer Soysal** ve Enstitü Müdürü **Prof. Dr. Carl M. White**, kütüphanecilik eğitim ve öğretiminin Türk kütüphanelerinin gelişmesindeki rolü üzerine eğilen konuşmalar yapmışlardı.

Elimizde bulunan broşür, bu toplantıda yapılan konuşmalarla, bunlara daha sonra eklenen yazıları içine almaktadır. Bu yazıları kısaca tanıtmakta fayda umuyoruz.

Eser, Kütüphanecilik Kürsüsü Profesörü **Carl M. White**'ın bir «takdim» yazısı ile başlamaktadır. Profesör, bu yazısında kütüphanecilik öğretiminin önemine kısaca temas ettikten sonra bahis konusu toplantıdan söz açmakta ve broşürün meydana getirilişi ile ilgili bilgi vermektedir.

Prof. White'in bu yazısı İngilizce olarak basılmıştır. Bu bakımdan, İngilizce bilmeyenlerin bu yazıdan faydalanması, maalesef, kabil değildir. Kütüphanecilik Bölümü tarafından yayımlanan eserlerde nedensé bu yola gidilmektedir. Kütüphanecilik Bölümü Yayınlarının ilki olarak çıkan **Dr. Osman Ersoy'un Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler** (Ankara; Güven;

---

(1) Bu toplantı hakkında **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni** (Ankara, Sevinç Matbaası, 1960. VIII/3 - 4, 178 - 180. s. lar) nde tamamlayıcı bilgi vardır.

F. Stiegin takdim yazısı İngilizce idi. Ayrıca başka dillerden alınan aktarmalar da yazıldıkları dillerde verilmişlerdi. Dr. Osman Ersoy'un eseri ile ilgili olarak yayımladığımız bir yazıda (2) bu hususu tenkid etmiş ve bunların Türkçelerinin verilmesinin daha doğru olacağı tezini savunmuştu. Aynı şeyler bu broşür için de varittir. Yazıların, imkân olduğuna ve eser bir Türk ilim kurumu tarafından yayımlandığına göre, Türkçe olarak verilmesi zaruridir. Fakat, ayrıca da yabancı dilde yayımlanabilir, belki, hattâ bu faydalı da olabilir. Fakat, Türkiye'de Türkler için hazırlanmış bir eserin Türkçe olması kadar tabii bir şey olamaz. Böyle bir hareket, kütüphanecilik görüşüne de uygun düşer; çünkü, kütüphanecilik, okuyucunun, eserlerden en kolay ve kısa yoldan faydalanmasını arzu eder. Okuyucunun karşısına böyle bir müşkilât çıkarmak bu prensibe aykırı olur. Temennimiz, Kütüphanecilik Bölümümüzün bundan sonra yayımlıyacağı eserlerde bu yolu terketmesidir.

Broşürdeki, takdim yazısından sonra gelen ilk yazı D. T. C. F. Genel Türk Tarihi Kürsüsü Profesörü Dr. Şinasi Altundağ'ındır. Profesör, bu 6 sayfa (5 - 12, s. lar) süren yazısında, «Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü» üzerinde durmakta, Enstitünün kuruluşunu hazırlayan sebeplerden bahşarak Kütüphanecilik Kürsüsü haline gelinceye kadar olan tarihçesini ve gelişmesini anlatmaktadır. Böylece, yüksek seviyedeki kütüphanecilik eğitiminin tarihçesi, yetkili bir kaleminden öğrenilmiş olmaktadır. Prof. Şinasi Altundağ, hem tarihçi olarak, hem de Kütüphanecilik Enstitüsünün kuruluşunda, zamanın dekanı sıfatıyla emeği geçmiş bir kimse olarak bu konuda söz söylemeğe en yetkili olanlardan birisi olsa gerektir. İleride Türk Kütüphanecilik öğretimının tarihçesi üzerinde çalışacaklar, Prof. Altundağ'ın belgelere dayanan bu yazısından çok faydalanacaklardır.

Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürü Aziz Berker, «Maarif Vekâleti Kütüphaneler Umum Müdürlüğünün program ve personel ihtiyaçlarına Üniversitedeki Kütüphanecilik Eğitimi nasıl hizmet edebilir (13 - 16. s. lar)» konusu üzerinde durmuştur. Genel Müdür, Türkiye'de Umumi Kütüphanelerin 1924 den itibaren kısa bir tarihçesini vermekte ve bugün elde edilen gelişmeleri anlattıktan sonra, Enstitünün Türk kütüphaneciliğinin noksanlarına ışık tutmak durumunda olduğunu belirtmekte ve klâsik Şark eserleri kütüphaneciliğinin üzerinde durulması gerekli bir konu olduğunu hatırlatmaktadır.

O sıralarda Millî Kütüphane Müdür vekilliği görevinde bulunan Millî Kütüphane Yazma ve Nadir Eserler Bölümü şefi ve Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. Müjgan Cunbur'da, «Millî Kütüphane ve diğer araştırma kütüphanelerinin program ve personel ihtiyaçlarına Üniversitedeki kütüphanecilik eğitimi nasıl hizmet edebilir?» sorusunu cevaplandırmaktadır. Dr. Cunbur, bu hizmetin «batı kütüphaneciliğini bilen, eski kültürümüze aşına» kütüphanecilerin yetiştirilmesi şeklinde olacağını söylemektedir. «Türk ve dünya tarihi, edebiyatı ve coğrafyası üzerinde ana hatlarıyla çalışmış, felsefe, bilimler tarihi ve sosyoloji okumuş, Şark ve Garp dillerine aşına, ansiklo-

(2) Necmeddin Sefercioğlu, «Yayın Dünyamız» Türk Yurdu (2. c. 4. sayı Ankara, 1960).

pedik bilgiye sahip, her yaş ve seviyede okuyucunun psikolojisinden anlayacak kütüphaneciler» yetiştirilmelidir.

Kütüphanecilik Enstitüsü'nün 2 nci dönem mezunlarından olup hâlen Erzurum'da Atatürk Üniversitesi asistanı bulunan **Özer Soysal**'ın «Mesleklere hazırlanan gençlere bir yardım (21 - 22. s. lar)» başlıklı konuşması, insanın kendisini mesleğine karşı «borçlu ve mes'ul hissetme» faktörünün önemini belirtmeğe çalışmakta, Enstitü öğrencilerinin bu duygu içinde yetişmelerinin zarureti izah etmektedir.

Şimdi emekli olan eski Milli Savunma Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Kurulu Başkanı **Tuğgeneral - Y. Müh. Fuat Uluğ**'da, «Modern milli müdafaa-da kütüphane ve yetişmiş kütüphanecinin rolü» üzerinde durmaktadır. Generalin askerce ifade ettiğine göre, «bilgi âleminin lojistik varlığı kütüphanecilerin elindedir.» Ve «kütüphaneciye millet ve milli müdafaa olarak, çok muhtacdır.»

Eski Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği başkanı **Cihat İren**'in yazısı «Modern iş alanında kütüphane ve yetişmiş kütüphanecinin rolü (26 - 27. s.)» nü tesbite çalışmaktadır. Yazara göre, «gelişmiş memleketler modern kütüphaneleriyle ekonomilerinin yardımcı hizmetlerini tatminkâr bir şekilde temin eylemektedirler. Az gelişmiş memleketler, kalkınma istikametinde büyük gayretler sarfederken, kütüphanelerin rolüne büyük bir ehemmiyet izafe etmektedirler.»

Türk Tarih Kurumu Genel Sekreteri **Uluğ İğdemir** de, «Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi - Kuruluşu, gelişmesi ve görevleri (28 - 29. s.)» hakkında bilgi veren bir yazı vermiştir. Burada kurum kütüphanesi ve çalışmaları hakkında etraflı bilgi verilmektedir.

Eserdeki son yazı, Kütüphanecilik Kürsüsü Profesörü **Carl M. White**'a aittir ve «Kütüphaneciliğin birleştirici kaderi ve kültürlü cemiyet» adını taşımaktadır. Bu metin, yukarıda bahis konusu ettiğimiz toplantıda hazır bulunanlara ayrı olarak dağıtılmıştı. Aynı broşür, yeniden basılan broşürle birleştirilerek bir «ciltbirliği» vücuda getirilmek istenmiştir. Ancak, böyle bir birleştirmenin kitap ve kütüphane tekniği bakımından tenkidi mucip olacağı muhakkaktır. Eserin yayım işiyle uğraşanların, bu hususu dikkate almaları beklendirir.

Prof. Dr. Carl M. White'ın bu etüdü, üzerinde dikkatle durulması gereken bir yazıdır. Profesör, yazısında, kütüphaneciliğin fikir ve meslek olarak geçirdiği merhaleleri anlatmakta, kültürlü bir cemiyetin teşekkülünde kütüphanecilerin ve kütüphanecilerin rolünü izah etmekte ve bunu «kütüphaneciliğin birleştirici kaderi» olarak vasıflandırmaktadır. Meseleye felsefi bir açıdan bakan bu etüdün Türk kütüphanecilik literatürüne kazandırılmış olması memnuniyetli bir durumdur.

Netice olarak söylemek gerekirse, «Türk Kütüphanelerinin gelişmesinde Üniversitedeki Kütüphanecilik Öğretiminin Rolü» adındaki broşür, teknik aksaklıkları bir yana, mesleğimiz bakımından önemle incelenmeğe değer bir eserdir.

E B C E D H E S A B I

Mercanlilil, Muharrem. **Ebcet Hesabı**
(Ankara; Dođuř Limited Őirketi Mat-
baası, 1960). 96 s.

Kütüphaneciliđe faydalı yayınları ile, Türk kütüphaneciliğine büyük hizmetler etmiş olan eski Milli Kütüphane uzmanlarından Türkçe öğretmeni Muharrem Mercanlilil, «Ebcet Hesabı» adlı eseri ile bu hizmetlerine bir yenisini eklemiştir.

«Ebcet» in, 1928 yılına kadar kullanılmış olan eski Türk harflerinin özelliklerinden biri olduğunu izah, sanırız, gereksizdir. Türk «Divan Edebiyatı»nın da bu özellikten geniş ölçüde yararlandığı bilinen bir gerçektir. Edebiyatımızın unsurlarından biri arasına girmiş bulunan «Ebcet» in, bugün için ta. mamiyle unutulmuş ve genç nesil için de meçhul bir ebedi sanat çeşidi olduğu muhakkaktır.

«Ebcet» hesabının kütüphanecilik bakımından önemi ise çok büyüktür. Çünkü birçok eserlerin tarihi tesbit edilirken, kitapların yazarları «Ebcetle tarih düşürme» geleneğine uymuşlar, kitapların tarihleri bu sihirli kelimelerin arkasına gizlenmiştir. Bu bakımdan, eline aldığı bir eserin tarihini tesbit etmek ihtiyacında olan her kütüphaneci, «ebcet » hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır. Bunu bilmezse, önündeki eseri tanımak ve daha önemlisi okuyucusuna tanıtmak imkânından mahrum kalacaktır.

Őu kısa izahat bile «ebcet» in Türk kütüphanecileri bakımından ne büyük bir değer ve önem taşıdığını göstermeğe yetecektir. İşte, Muharrem Mercanlilil'in eseri, böylesine bir ihtiyaca karşılık verecek durumdadır.

Yazar, eserinin önsözünde, bu eseri hazırlarken büyük zorluklarla karşılaştığını söylüyor ve bunu başlıca üç noktada topluyor :

- «1) Daha önce işlenmediği için belli başlı kaynaklardan yoksundu.
- 2) Konuyu ele alan, eski Türk harflerine okul sıralarında yetişmemiş, eski yazıyı ve Osmanlıcaı sonradan, kendi kendine öğrenmiye çalışmıştı.
- 3) Tarihin malı olmuş bulunan «tarih düşürme» herşeyiyle eski idi. Terim ve sözcüklerine karşılık bulmak, adsız kalmış türlerine ad koymak gerekiyordu.»

Mercanlilil, önüne çıkan bu güçüklere rağmen, yılmamış, «Beş yüzyıl üzerinde işlenmiş, ozanlar kadar, okur - yazarların da ilgisini çekmiş olan bu sanatın gereçlerini toplamakla işe» koyulmuş, «bunun için bir çok divan karıştırmış», onlardan derlediği binlerce mısraı ve aldığı notları bölümleyince elimizdeki kitap meydana gelmiştir.

«Ebcet Hesabı» beş bölüme ayrılmıştır :

I. Ebcet Alfabeti. Bu bölümde, ebcetin düzeni, Arapçanın başka alfabe düzenleri, Arap harflerine düzen veren ilkeler, ebcet düzeni için Arapların

açıklamaları, gösterilen nedenlerin bilimsel değeri, ebced düzeni, alfabenin kökeni hakkında bilgi verilmektedir.

II. Ebced hesabı. Bu bölümde de Ebced hesabının tanımlanması, başka ebced hesapları, ebced'in kullanıldığı yerler, ebced'le tarih düşürme konuları yer almıştır.

III. Divan Edebiyatında tarih düşürme. Bu bölüm, tarih düşürme sanatının bir tarihçesi durumundadır. Başlangıç, ilk görüşlerin tartışılması, gelişme, altın çağı, Sürûri'den sonra, Tanzimat ve sonrası, 1928 den sonra ve sonuç ara başlıklarına giren konuları bu bölümde inceliyoruz.

IV. Tarih türleri. Bu bölüm, edebiyatımızda denenmiş tarih düşürme türleri hakkında bilgi vermekte, içindeki orijinal örneklerle konuya daha iyi nüfuz edilebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu bölümde yer alan tarih düşürme türleri şunlardır : Sözcük tarih, nam tarih, bilmececi tarih, noktalı harflerle tarih, noktasız harflerle tarih, noktalı - noktasız harflerle tarih, katmerli tarih, katıp atma yoluyla tarih, aktarmalı tarih, tarih mısraları, tarih beyitleri, müstezad tarih, söz ve anlamca tarih, karışık tarih ve ebced dışı tarihler.

V. Tarih mısralarında imlâ. Bu bölümde, tarih düşürme sırasında değişikliğe uğrayan bazı imlâ kurallarından söz açılmakta, bunların özellikleri tesbit edilmektedir.

Eserin 95 - 96. sayfaları faydalanılan kaynakların bibliyografyalarını vermektedir.

Eserin içindeki konular hakkında verilen bu kısa bilgi de gösteriyor ki, Muharrem Mercanlül, hem kütüphanecilerin, hem de edebiyat meraklılarının ve öğrencilerinin çok yararlanacakları bir «müracaat kitabı» vücutte getirmiştir.

SEFERCİOĞLU